

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ НА МІКРОРІВНІ

Визначено дефініцію понять „економічний потенціал” і „економічний потенціал територіальної громади”. Запропоновано та обґрунтовано методичний підхід щодо оцінки економічного трудового потенціалу регіону на мікрорівні.

Definitsiyo of notions is certain „economic potential” and „economic potential of territorial community”. It is offered and obtrountovano methodical approach in relation to estimation of economic labour potential of region on a microourovne.

Ключові слова: економічний потенціал, територіальна громада, економічний потенціал територіальної громади, методи оцінки наявного ресурсного потенціалу.

Динамічний розвиток ринкових процесів на Україні, розробка проектів територіальних і адміністративних реформ вимагають переорієнтації зусиль менеджменту із констатації поточних результатів діяльності в площину забезпечення конкурентних переваг і самодостатності територіальних громад, тобто властивості соціальної спільноти створювати та підтримувати феномен суспільного життя в межах визначеної території за умов внутрішньої структурно-функціональної організації, здатної взаємодіяти з оточуючим середовищем з метою самозбереження. При цьому основною ознакою самодостатності є те, що з усієї сукупності цільових функцій територіальної громади 2/3 реалізуються виключно самостійно. Поряд з терміном „самодостатність територіальної громади” сьогодні дуже часто використовують термін „самодостатність адміністративно-територіальної одиниці” – це спроможність наявного ресурсного потенціалу задовольняти потреби територіальної громади, які є основою місцевого інтересу, за для її існування або розвитку [1, с. 304-305], формування якого є певним гарантом тривалого ефективного функціонування територіальної громади і залежить від якості реалізації його потенціалу.

Зосередження зусиль на пошуку можливостей успішного довгострокового функціонування зумовлює необхідність, по-перше, визначення терміну „економічний потенціал” взагалі і, зокрема, відносно територіальної громади; по-друге, вивчення механізму формування можливостей їх функціонування, що забезпечить самодостатність територіальній громаді; і, по-третє, розробки інформаційно-аналітичної бази кількісної оцінки рівня економічного потенціалу територіальної громади у розрізі трьох груп: сільської (чи селищної) ради, селища, малого міста.

Наприкінці 1970-х, початку 1980 років вийшло багато публікацій, які містять різні аспекти поняття „потенціал”. У більшості робіт відзначається важливість вивчення проблем оцінки потенціалу та вказується на існування значних розходжень у визначенні самого поняття потенціалу, його сутності, складу та співвідношення з іншими категоріями.

Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням економічного потенціалу, з пошуком та реалізацією складових економічного потенціалу розвитку висвітлювалося у працях відомих зарубіжних та вітчизняних вчених: І. Ансоффа, П. Друкера, М. Мескона, А. ДЖ. Стрікланда, А. Томпсона, В. Гейця, В. Голікова, В. Дорофійенка, В. Пономаренка, М. Чумаченка, А. Яковлева та ін. Але, ще не вироблено єдиного підходу щодо визначення економічного потенціалу, розглядаються лише окремі його складові (виробничий, кадровий потенціал), і, відповідно, визначаються резерви використання цих окремих складових, а не потенціалу в цілому.

З огляду на вищезазначене, та виходячи з потреб реформування економіки України, формування регіональних стратегій розвитку, вирішення теоретичних і методичних питань щодо змісту поняття „економічний потенціал” взагалі і, зокрема, відносно територіальної громади; механізму формування можливостей її функціонування, що забезпечить самодостатність територіальній громаді; розробки інформаційно-аналітичної бази кількісної оцінки рівня економічного потенціалу територіальної громади є дуже актуальною проблемою.

В етимологічному значенні термін „потенціал” походить від латинського potential й означає „потужність, сила”. Відповідно до визначення Великого економічного словника *потенціал як економічна категорія* становить наявні можливості, ресурси, запаси, засоби, що можуть бути використані для досягнення, здійснення будь-чого [2, с. 75]. Існують різні підходи до визначення терміну „економічний потенціал”. Аналіз економічної літератури показав, що коло визначень економічного потенціалу дуже широке – від надзвичайно вузького його розуміння як річного обсягу виробництва продукції до таких загальних категорій, як соціально-економічна система. Так, наприклад, Самоукін Л.І. вважає, що економічний потенціал необхідно розглядати у взаємозв'язку з властивими кожній суспільно-економічній формації виробничими відносинами, що виникають між окремими працівниками, трудовими колективами, а також управлінським персоналом з приводу повного використання їхніх здібностей зі створення матеріальних благ і послуг [3, с. 16]. Марушков Р.В. розглядає економічний потенціал як здатність

забезпечувати своє довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей на основі використання системи наявних ресурсів [4, с. 5]. Ряд вчених вважає, що економічний потенціал це сукупність природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, що можуть бути використані для досягнення певних цілей [5-8]. У розробці державної політики збалансування рівнів розвитку регіонів економічний потенціал розглядається як сукупність трудових і природних ресурсів, розташування [9, с. 98]. А методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку пропонують економічний потенціал регіону оцінювати за обсягами, структурою, рівнем використання, ступенем зношеності основних фондів, розгалуженістю виробничої бази, часткою наукоємних інвестиційно-спроможних галузей і підприємств, здатних до реалізації інноваційної моделі економічного зростання, ступенем кваліфікації трудових ресурсів, потужністю, технічним станом та щільністю інженерно-транспортної інфраструктури, а природно-ресурсний - за оцінками земельних, водних, лісових, мінерально-сировинних оздоровчих та рекреаційних ресурсів [10, с. 12]. Таким чином, практично всі визначення тією чи іншою мірою спираються на ресурси, з одного боку, та досягнення з їхньою допомогою поставлених цілей, з іншої. Не перебільшуючи значення ресурсів як базису у формуванні економічного потенціалу, відзначимо, що сама по собі їхня наявність не є гарантом досягнення будь-яких цілей. Другою, не менш важливою складовою потенціалу виступають здібності об'єкту дослідження мобілізувати ресурси у процесі здійснення комплексу дій. З урахуванням того, що сукупність таких здібностей в економічній літературі прийнято називати компетенціями, то економічний потенціал територіальної громади можна визначити як можливості системи ресурсів і компетенцій сільської ради, селища або малого міста створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою бізнес-процесів. Різноманіття підходів до розуміння сутності економічного потенціалу дозволяє вважати його багаторівневим і багатоаспектним поняттям, зміст якого розкривається у всьому комплексі його проявів.

З метою визначення загального економічного потенціалу доцільно класифікувати економічний потенціал територіальної громади за функціональною ознакою, а саме: непереміщувані ресурси (природні ресурси, основні фонди, соціальна сфера); людські ресурси; комерційна інфраструктура; комунікаційна інфраструктура регіону; розвиток підприємництва та інших форм господарювання. Також слід пам'ятати, що до складу територіальної громади входять сільські (селищні) ради, селища і малі міста, які неоднорідні як сукупності, які досліджуються, і тому повинні мати свою інформаційно-аналітичну базу щодо визначення рівня економічного потенціалу за функціональною ознакою. Для комплексної оцінки економічного і соціального розвитку міст України використовується методика „оцінки динаміки економічного і соціального розвитку міст” [11]. Результати оцінки за даною методикою дозволяють уявити проблеми регіонального і місцевого розвитку більш детально і розробити відповідні управлінські дії для їх зменшення і можливого усунення. Разом з тим використання запропонованої методики показало і її певні недоліки. Так, аналіз складу і змісту показників свідчить про неповноту охоплення системою оцінки окремих показників і напрямків розвитку, не всі з показників, що використовуються, спроможні віддзеркалити рівень дійсного розвитку – підйому чи стабілізації, тому що являють собою статистичні характеристики певних явищ. Наприклад, питома вага продукції, реалізованої на бартерних умовах або „сплачено за спожитий газ”, - це скоріше показники виробничо-комерційної дисципліни або ділової чи споживчої активності, а не показники розвитку. Крім того, значна кількість показників оцінюється в статистиці, частина в динаміці або структурі, що не дозволяє дати оцінку дійсного економічного чи соціального „руху” чи „швидкості” процесів розвитку, що протікають у містах; в системі показників відсутні показники досягнень на душу населення чи на одного працюючого, що робить показник „процент росту виробництва” недостатньо інформативним для висновків щодо підвищення рівня розвитку; оцінка ведеться по несистематизованому колу показників, що унеможливорює планування подальшого розвитку міст по дійсно пріоритетним напрямкам; в системі оцінки відсутні показники ефективності використання потенційних можливостей і найважливіших ресурсів міст, наприклад дефіцитних ресурсів, які місто закуповує, тощо. Вищенаведене свідчить, що діюча методика, яка є суттєвим внеском в методичне забезпечення оцінювання результатів розвитку міст, також потребує подальшого удосконалення. Розглянемо деякі підходи до удосконалення системи оцінки розвитку міст та районів українських вчених. Квасній М.М вважає, що питання розвитку будь-якої економічної системи пов'язане із глибоким розумінням механізму її функціонування. Відсутність моделей розвитку економічної системи породжує недоліки в стратегії планування [12, с. 245-246]. На думку О.Ю. Бобровської, перш за все, при розробці системи оцінки треба врахувати, що міста мають багатогалузеве господарство і вирішують не тільки складні, а часом і суперечливі завдання економічного, технічного, соціального, економічного, інноваційного, інвестиційного, науково-технічного та інших напрямків розвитку, які взаємодіють, взаємообумовлюються та взаємозалежать між собою, тому в систему оцінки доцільно включати головні і найбільш вагомі на період оцінки напрямки. При виборі показників для включення в систему оцінки слід пам'ятати, що найважливішими характеристиками життєздатності міст є рівень оновлення соціально-економічних процесів і можливостей розвитку, здатність до забезпечення саморозвитку, можливість адаптації до змін, до переходу в якісно новий стан і на більш високий рівень використання і відтворення своїх ресурсів, підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг, створення добробуту і більш високого задоволення потреб для кожного мешканця міста шляхом забезпечення рівноваги і повного використання виробничого потенціалу. Тому і оцінка має бути системною, базуватися на системному аналізі і охоплювати усі або основні складові

розвитку міста, а саме виробничу сферу, її соціальні наслідки і розвиток усіх галузей національної економіки і видів її діяльності [13, с. 65]. Виходячи з великої кількості різноманітних видів життєдіяльності до складу напрямків розвитку міст з метою оцінки їх рівня, на думку автора, доцільно включити економічне зростання, соціальний і інноваційно-інвестиційний розвиток, рівень екологічної безпеки, соціально-духовний розвиток, рівень ділової активності місцевих органів влади, здійснення ними відтворювальної функції тощо. Сукупність кількісних і якісних показників, які доцільно використовувати в системі оцінки як окремих напрямків, так і розвитку міста в цілому, можна поділити на окремі групи, наприклад, комплексні, структурні, локальні тощо, які дозволяють виявити рівень досконалості внутрішніх процесів і закономірностей розвитку. Їх пізнання дасть змогу перейти на наступний етап управління розвитком, коли різні зміни в економічній, соціальній та інших підсистемах розвитку міст будуть протікати не зненацька, а передбачувано, більш регульовано, керовано і зміцнювати відповідні функції органів місцевого самоврядування. Для вибору і обґрунтування системи показників для аналізу і оцінки окремих напрямків розвитку слід, перш за все, отримати уяву про ресурсні можливості міст, а саме його економічний потенціал. Інформаційна база і склад ресурсних можливостей міста, які необхідні для подальшої оцінки рівня розвитку наведено у табл. 1 [13, с. 65].

Таблиця 1

Інформаційна база для оцінки наявного ресурсного потенціалу міста (району)

Назва ресурсу	Показники і характеристика ресурсного потенціалу	Сфера (галузь) оцінки
Виробничі фонди, із них: основні фонди	Об'єм зносу, показники використання потужностей, показники економічної віддачі	Національне господарство, промисловість, комунальне господарство
Обігові кошти	Об'єм, структура, джерела формування, показники ефективності використання.	Національне господарство, промисловість, комунальне господарство
Трудові ресурси	Чисельність працюючих, питома вага найманих робітників у загальній чисельності населення. Показники якості (освіта, кваліфікація)	Національне господарство, промисловість, комунальне господарство
Бюджет міста	Сума прибуткової частини на 1 мешканця у попередньому періоді	Національне господарство, промисловість, комунальне господарство

Використовуючи принципи системного підходу за кожним напрямом розвитку, повинні бути сформовані результативні показники і визначені очікувані рівні їх досягнення. На думку автора, розуміння характеру і взаємозв'язку рівня ефективності використання ресурсів, умов і впливу різних факторів і показників діяльності на кінцеві результати обумовлює необхідність врахування їх нерівнозначності шляхом ранжування – присвоєння показникам фіксованої оцінки – рангу. Чим вище темп приросту або росту одного показника стосовно позитивних темпів росту (приросту) інших, тим вище його ранг. Фактичні значення досягнутого рівня показника за напрямками росту повинні розглядатися у порядку їх вагомості в досягненні цілей розвитку. Остання може оцінюватися за допомогою балів або відносними показниками „питомої ваги”, які встановлюються експертами або керівниками для періоду часу, що розглядається, тобто за допомогою методу експертних оцінок. Процес оцінки включає такі етапи: уточнення системи показників; аналіз звітних даних за показниками, які увійшли в систему оцінки; розраховуються темпи зростання показників; визначаються фактичні ранги показників і порівнюються з їх „нормативним” рівнем; визначаються коефіцієнти розвитку за окремими напрямками і в цілому. Процес порівняння „нормативних” і фактичних рангів здійснюється шляхом використання математичного апарату рангової статистики, який заснований на порівнянні двох множин чисел – упорядкованого і неупорядкованого – і оцінці їхньої відмінності між собою. Як упорядкована множина виступає система показників, у якій кожен показник має свій ранг – фіксоване місце в упорядкуванні. Неупорядкованою множиною виступають фактичні ранги показників, що визначені за величиною фактичного росту. При цьому в процесі порівняння визначаються відхилення рангів шляхом визначення за кожним показником оптимального рангу їх фактичного рівня (без урахування знаків „-” або „+”) інверсії (порушення нормального порядку елементів у перестановці), яка показує кількість показників, що порушили порядок рангів щодо показника, за яким виконується розрахунок. Розрахунок може проводитись у будь-якому періоді часу. Для оцінки відмінності фактичних рангів від нормативних використовуються коефіцієнти Спірмена і Кендалла. Коефіцієнт Спірмена враховує

відмінності за відхиленням і визначається за формулою:
$$K_{\text{откл}} = 1 - \frac{6 \sum_{s=1}^n Y_s^2}{n(n^2 - 1)} \quad (1),$$

де: Y_s - різниця між фактичним і оптимальним рангами; n - кількість показників у системі.

Коефіцієнт Кендалла розраховується на підставі інверсії за формулою: $K_{inv..} = 1 - \frac{4 \sum_{s=1}^n M_s^2}{n(n-1)}$ (2),

де: M_s - інверсія S-того показника. Оптимальним значенням даних коефіцієнтів є одиниця, тому що у цьому випадку немає відхилення за рангами фактичних показників від нормативних.

Показник розвитку визначається *коефіцієнтом росту* за формулою:

$$K_p = \frac{(1 + K_{окл.}) \times (1 + K_{инв.})}{4} \quad (3).$$

У зв'язку з тим, що територіальну громаду можна розглядати як економічну систему, увагу заслуговує точка зору на дану проблему М. Квасній [12]. Це пов'язане з тим, що питання розвитку економічної системи пов'язане, перш за все, з глибоким розумінням механізму її функціонування. Моделювання механізму функціонування економічної системи на даний час недостатньо чітко висвітлено в літературі, а відсутність моделей розвитку породжує недоліки в стратегії планування: суб'єкти господарювання планують свою діяльність виходячи зі сталості зовнішніх умов; розробка програмних дій ґрунтується лише на аналізі внутрішніх можливостей і потенціалі суб'єкта господарювання на даний час, і не враховуються зміни як у безпосередньому оточенні, так і макросередовищі. Першими проаналізували ефективність економічної системи Альфред Оксенфельдт, Всеволод Голубничий [14, с. 45-56]. Вони визначили чинники, що, що обмежують ефективність економічної системи, та показники, які забезпечують порівняльність економічних систем: рівень економічного розвитку; соціальні і культурні фактори; взаємовідносини з навколишнім середовищем. Рівень економічного розвитку, на їх думку, повинен характеризуватися такими макроекономічними показниками, як: рівень доходу на душу населення; частка інвестицій в валовому національному продукті; рівень безробіття населення тощо. Соціальні та культурні фактори відображають особливості раси, релігії, зайнятості, рівень охорони здоров'я, традиції, національні цінності. Навколишнє середовище визначають: природні ресурси, клімат, площа, рельєф тощо.

Для України в умовах державотворення надзвичайно актуальним є обґрунтований аналіз різноманітних еколого-економічних систем, які можна класифікувати за типом власності, за способом організації ринку, за головним мотивом і критеріями діяльності, за відношенням до свободи. М. Квасній пропонує моделювати економічну систему як функціонал дії:

$$I = \int_{t_1}^{t_2} f(РП, ПП, ЗП, ЕП, ПЗС) dt \quad (4).$$

де: РП – ресурсний потенціал; ПП – політичний потенціал; ЗП – законодавчий потенціал; ЕП – екологічний потенціал; ПЗС – потенціал зовнішнього середовища; F – потенціал розвитку [14, с. 247].

Таким чином, економічну систему доцільно розглядати як функціонал дії від потенціалу розвитку. Потенціал розвитку економічної системи визначається наявними в ній ресурсним, політичним, законодавчим, екологічним потенціалами, потенціалом зовнішнього середовища та взаємодії між ними. У свою чергу, ресурсний потенціал включає матеріальні, людські, фінансові, енергетичні і інформаційні ресурси. Особливої уваги заслуговують наукові дослідження Г.Л. Монастирського з питань дослідження механізму забезпечення економічного та соціального розвитку сільських поселень, які відносяться до територіальних громад [15]. На його думку, вихідною засадою, яка уможливує економічний і соціальний розвиток сільського поселення, є його ресурсний потенціал, що є інтегрованою системою базових та соціально-обумовлених ресурсів. Базові ресурси існують об'єктивно та визначають розвиток села як природно-територіальної біологічної системи; у той час, як формування соціально-обумовлених ресурсів обумовлено розвитком сільського поселення як суспільного утворення. Базові ресурси включають природні, демографічні і територіально-просторові (економіко-географічне положення) ресурси, а соціально-обумовлені – економіко-господарські, інфраструктурні, фінансові, історико-культурні, еколого-рекреаційні, трудові і управлінські ресурси. Саму оцінку ресурсів Монастирський Г.Л. пропонує проводити на основі експертного методу бальної оцінки певного ресурсу, за яким вид ресурсу, що отримав найвищу відносну оцінку, є ресурсною домінантою, спроможною стати поштовхом для забезпечення економічного розвитку територіальних громад. Цей компонент ресурсного потенціалу визначає можливі напрями розвитку сільської економічної підсистеми. Активізація ресурсних домінант уможливить інтеграцію та взаємну компенсацію інших ресурсів територіальної громади з метою подолання депресивних кризових явищ та забезпечення сприятливої господарської кон'юнктури на селі. В якості індикаторів експертної оцінки певного ресурсу автором запропоновано систему показників за десятибальною шкалою оцінювання. Наприклад, для оцінювання ресурсів певного села використано такі показники:

- *Природні*: коефіцієнт експлуатаційності родовищ мінеральної сировини, бальна і грошова оцінка земельних ресурсів, площа лісових угідь та водних басейнів.
- *Демографічні*: число жителів, природний приріст та статеві-вікова структура населення.
- *Трудові*: рівень безробіття та трудової еміграції населення, галузево-секторна структура зайнятості.
- *Еколого-рекреаційні*: кількість стихійних сміттєзвалищ, обсяг рекультивації земельних угідь, стан розвитку сільського туризму.

- *Інфраструктурні*: наявність об'єктів соціальної сфери та використання їх за призначенням, стан обладнання житла видами благоустрою, рівень прибутковості суб'єктів господарювання.

- *Економіко-господарські*: наявність підрозділів сільськогосподарських та промислових підприємств, стан їх матеріальної бази, темпи становлення підприємництва.

Для комплексної оцінки ресурсного потенціалу села Монастирський Г.Л. пропонує використовувати інтегральний показник ресурсного потенціалу, який розраховується за формулою:

$$PP = \sum_{i=1}^m R_i a_i \quad (5.), \text{ де: } PP - \text{інтегральний показник ресурсного потенціалу сільського поселення; } R_i -$$

середнє статистичне значення експертних оцінок і-того виду ресурсу; m – кількість компонентів ресурсного потенціалу; a_i – коефіцієнт важливості і-того виду ресурсу (вимірюється значенням від 0 до 1, визначається експертним шляхом).

Наведені вище системи показників економічного потенціалу територіальної громади можна розглядати як одну з перших спроб системної оцінки їх економічного розвитку. Для її практичного використання потрібно підключення відповідних підрозділів органів місцевої влади, у т. ч. статистичного управління, управління праці та соціально-трудова відносин, головного фінансового управління тощо, які формують і аналізують відповідні напрямки розвитку вищеперерахованих процесів життєдіяльності територіальної громади і мають певний досвід у плануванні й обліку показників розвитку відповідних сфер діяльності. Після кінцевого уточнення можна створити постійну систему оцінки діяльності окремих підрозділів державних служб в межах їх відповідальності за процесом розвитку у кожній територіальній громаді і за кожним напрямком. Можливості новітніх технологій дозволяють зробити процес оцінки якісним, систематичним і оперативним і перетворити його в дієвий управлінський важіль підвищення ефективності управління територіальною громадою. Щодо використання системи оцінки в цілому, то слід зазначити, що процеси малого міста не слід порівнювати з селищами чи селищними радами, тому що його ресурсний потенціал і базові можливості міста значно більші, ніж у всіх порівнювальних селищах чи селищних радах. Залучення в аналіз значної кількості показників і відшукання з їх числа таких, які у більшому ступені відбивають економічне, соціальне і інші напрямки зростання, неминуче ставить питання інформаційної бази для розрахунків, методів їх визначення, ролі і значущості в досягненні сформульованих цілей розвитку, а також забезпечення їхнього динамізму з урахуванням вимог пріоритетів оцінки. Необхідно, на наш погляд, розробити більш досконалу і обґрунтовану систему показників для проведення рейтингової оцінки територіальних громад, яка б мала певні переваги перед існуючими, а саме: дозволяла б здійснювати системний підхід до аналізу усіх напрямків розвитку, оскільки до складу необхідно ввести такі показники, які б відбивали основні фактори і напрямки росту територіальної громади і були базою для розрахунку самодостатності територіальної громади, що особливо важливо при проведенні адміністративно-територіальної реформи; в систему показників повинні входити ті, що відбивають як ресурси, так і результати зростання; при цьому здійснюється і облік наявної ресурсної бази розвитку територіальних громад; показники оцінки повинні являти собою не просто рівень досягнення, а оцінку його зростання, тобто зміни основних економічних, соціальних, екологічних та інших показників за певні терміни часу і встановлений період оцінки.

Тепер, що до методів оцінки економічного потенціалу територіальної громади. На наш погляд, доцільно використовувати рейтинговий метод за допомогою інтегральних індексів розвитку економічного потенціалу територіальної громади, а для отримання інформації, яка не міститься у статистичних звітах, - вибіркового методу. Експертний метод оцінки, який сьогодні використовують у регіональних дослідженнях достатньо часто, має свої недоліки. І головний з них – це хто виступає експертом, а звідси наскільки достовірна інформація, що закладається в процес дослідження. Ліцензованих експертів у нас нема, а значить не має гарантії, що оцінка здійснена кваліфіковано. Крім того, у системі показників Монастирського Г.Л. є багато показників, які є службовою таємницею суб'єктів господарської діяльності, і отримати достовірну або навіть приблизну інформацію неможливо. Як тоді проставляти бали? Що стосується системи показників оцінки міста чи району, запропонованої Боровською О.Ю., то вона є більш досконалою, але являє собою чисто описовий, а не інформативний характер (немає алгоритму розрахунку запропонованих показників і джерела інформації за ними), має ряд неточностей (наприклад, про яке населення йде мова: постійне чи наявне), а деякі можна оцінити тільки альтернативно. В той же час змішувати у одній системі альтернативні і кількісні показники не можливо. Виходячи з вищевказаного, необхідно: розробити систему показників економічного потенціалу окремо для малого міста, селища і селищної ради на базі інформації, яка підлягає державній реєстрації і може бути зафіксована у статистичних звітах, або вибіркового методом (це дозволить уніфікувати інформацію, а також досліджувати процеси не тільки у статистиці, але й у динаміці); для оцінки економічного потенціалу окремої територіальної громади розрахувати її стан на певний час за допомогою інтегрального індексу і визначити місце кожної територіальної громади у обласному рейтингу; визначити інформаційно-аналітичну базу для оцінки економічного потенціалу територіальної громади за напрямками розвитку. Обґрунтуванням вищевказаного може бути наступне. Сьогодні досить мало досліджень спостерігається в сфері визначення наявного потенціалу ресурсів територіальних громад, узагальнення та

обробки наявної інформації. При цьому управління сільськими громадами повинно враховувати такі умови як: наявність та концентрація необхідної інформації, можливість її фахової аналітичної обробки, інтерпретація даних та прийняття управлінського рішення. В той же час, основна проблема, яка сьогодні спіткає будь-які позитивні процеси, це невміння орієнтуватись в тих інформаційних потоках, які збираються та обробляються на рівні сільських та селищних рад і віддзеркалюють процеси їх соціально-економічного розвитку. Що стосується роботи з інформацією в органах влади різного рівня, то тут слід зазначити, що в сфері статистичних даних про стан територіальних громад є статистичні спостереження про розвиток населених пунктів України, які здійснюються один раз на п'ять років і охоплюють значний масив інформації про зміни у складі населення, трудовій міграції, стану виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури сільських населених пунктів. Дана інформація виступає певним інструментом моніторингу економічних та соціальних потреб мешканців сільських населених пунктів, але, як свідчить практика, користувачами цієї інформації, наприклад, в Одеському регіоні є органи місцевого самоврядування м. Одеси, міст обласного значення та чотирьох районів (переважно приміських). Щодо сільських та селищних рад, то ситуація досить не втішна за причини обмеження фінансування з місцевих бюджетів селищних рад та відсутності статистичних збірників з потрібною інформацією для сільських рад. В той же час органи статистики практично не володіють інформацією про фінансовий стан громади, зокрема, формування доходів та видатків місцевого бюджету [1, с. 222-223]. Досвід показує, що сьогодні є певна потреба в створенні відповідної інформаційно-аналітичної бази для сільських та селищних голів, яка б відповідала потребам у їх повсякденній діяльності. З метою визначення структурних блоків такої інформації фахівцями ОРІДУ НАДУ при Президентіві України було проведено анкетування сільських та селищних голів з питання „Які б інформаційні блоки ви хотіли б мати в інформаційно-аналітичній базі?“, результати розподілились наступним чином: загальна характеристика території - 65%; населення та ринок праці - 58%; наявність природних ресурсів - 47,7%; стан соціальної інфраструктури - 55,2%; стан виробничої інфраструктури - 48,4%; динаміка показників соціально-економічного розвитку - 54,9% [1, с. 227-228].

Література

1. Молодожен Ю.Б. Самодостатність територіальних громад: системний підхід: Монографія / Ю.Б. Молодожен. - Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2010. - 370 с.
2. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. / А.Б. - М.: Книжный мир, 2003. - 500 с.
3. Самоуткин А.И. Потенциал нематериального производства /А.И. Самоуткин. - М.: Знание, 1991. - 310 с.
4. Марушков Р.В. Оценка использования экономического потенциала предприятия (на примере предприятий печатной отрасли): Автореф. дис. канд. экон. наук /Р.В. Марушков. - М.: 2000. - 23 с.
5. Артемова Л.В. Инвестиции и инновации: Словарь-справочник от А до Я. / Л.В. Артемова. - М.: Дело и сервис, 1998. - 340 с.
6. Менеджмент для магистров: Учеб. пособ. / Под ред. Епифанова, С.Н. Козьменко. - Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. - 260 с.
7. Репіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління / І.М. Репіна // Вісник Української Академії державного управління при Президентіві України: Зб. наук. праць. - 1998. - № 2. - С. 262-271.
8. Спирин В.С. Анализ экономического потенциала предприятия / В.С. Спирин. - М.: Финансы и статистика. - 1994. - 168 с.
9. Беленький П. Регіональна політика збалансованого соціально-економічного розвитку / П. Беленький, О. Другов // Регіональна економіка. - 2005. - № 1.- С. 96-106.
10. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України „Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку” від 29 липня 2002 року № 224. / www.rada.gov.ua.
11. Комплексна оцінка динаміки економічного і соціального розвитку міст за 2001-2002 роки та І півріччя 2002-2003 років: Відділ з питань макроекономічного та регіонального аналізу Головного управління з питань економічної політики Адміністрації Президента України, жовтень 2003 р.
12. Квасній М.М. Стан та динаміка економічної системи: моделі та концепції / М.М. Квасній //Регіональна економіка. - 2003. - № 1. - С. 245-252.
13. Бобровська О.Ю. Удосконалення системи оцінки розвитку міст і районів як фактор підвищення ефективності управління / О.Ю.Бобровська // Формування ринкових відносин в Україні. - 2005. - № 3 (46). - С. 64-69.
14. Грабинський І. Сучасні економічні системи: Навч. посіб. / І. Грабинський. - Львів: Інтереко, 1997. - 176 с.
15. Монастирський Г.Л. До питання теоретичної сутності механізму забезпечення економічного й соціального розвитку сільських поселень в системі державного регулювання економіки / Г.Л. Монастирський //Вісник ТАНГ: Зб. наук. праць. - 2001. - № 16. - С. 132-136.